

Els Borja i l'odi dels italians cap als catalans: així es va forjar la llegenda negra

Autor: César Cervera

Data de publicació: 25-06-2019

Malgrat una terminologia sovint confusa i capciosa -"aragonesos" per comptes de "catalans" o "Corona d'Aragó" en lloc de "Catalunya", "conquesta cristiana" en lloc de "conquesta catalana", "regió d'Espanya" o l'ús de la nomenclatura dels reis d'Aragó antics-, reproduïm un article del diari 'ABC', datat el 31 de març del 2015, en el qual En César Cervera hi explica prou bé com va sorgir a la península itàlica la llegenda negra contra els catalans i el paper que hi va exercir la família xativina Borja.

Els prejudicis contra la família valenciana que va donar dos Papes al món procedien de la mala fama històrica que van arrossegar els catalans durant l'expansió militar de la Corona d'Aragó. Aquest recel va ser l'antecedent de la llegenda negativa sobre l'Imperi espanyol a Itàlia.

El quadre «Les Vespres sicilianes», de Francesco Hayez - Wikipedia

El Papa Juli II –el mateix que va escandalitzar Luter el 1511 pel llibertinatge que es vivia a Roma– va definir, quan encara era cardenal, el Papa Alexandre VI com «un català, marrà i circumcís» (catalogar-lo de circumcís era com anomenar-lo jueu). Encara que la família Borja era valenciana, una regió d'Espanya en auge aleshores, i mai no ho va amagar, era tal l'odi cap als catalans, a causa del seu protagonisme militar i comercial durant l'expansió de la Corona d'Aragó per Itàlia, que la denominació era emprada a finals del segle XV com un insult vinculat a la maldat i l'avarícia. Tots els aragonesos a Itàlia eren considerats catalans. No debades l'hostilitat contra els catalans, enfocada amb tanta fúria contra la família que va donar dos Papes al món, forma part fonamental de la llegenda negra que ha arrossegat Espanya durant segles.

La mala reputació de l'Imperi espanyol a Itàlia, transformada en hostilitat oberta durant el regnat de Carles I d'Espanya, va tenir l'antecedent en l'expansió mediterrània de la Corona d'Aragó a finals de l'Edat Mitjana. Així, a començaments del segle XII, el Regne d'Aragó es va unir amb el comtat de Barcelona a través del matrimoni de Berenguer IV i Peronella d'Aragó, formant una confederació de «regnes» en allò que més tard s'anomenaria la Corona d'Aragó. En aquesta entitat política, on cada part conservava les seves pròpies institucions però tenien un únic sobirà, els catalans van ser l'element més emprenedor, influenciats per una potent burgesia mercantil, i qui va portar originalment la iniciativa durant l'expansió aragonesa pel Mediterrani. El 1282, els sicilians es van rebel·lar contra el rei francès, Carles d'Anjou, que el Papa Inocenci III els havia imposat. En Pere III d'Aragó va aprofitar la conjuntura històrica per conquerir Sicília amb l'ajuda dels almogàvers, mercenaris d'elit encapçalats durant aquesta campanya per Roger de Flor. Per a aquesta comesa, no va escatimar en violència.

Als segles XIV i XV, el comerç català va adquirir una extraordinària importància i s'accentuà la rivalitat entre Barcelona i les ciutats italianes, que es queixaven dels privilegis que la Corona d'Aragó atorgava als comerciants catalans a Sicília. Quan una comitiva de catalans es va presentar a Nàpols per entregar a En Jaume d'Aragó com a esposa la princesa Constança, filla d'En Manfred I de Sicília, van deixar la impressió de miserables i recelosos, essent descrits a «El Decameró» de Boccaccio, a través del personatge de don Diego Della Ratte, com un poble avar.

El tòpic del català avar sorgeix a Itàlia

«Si el meu germà hagués pogut preveure això/hauria evitat l'avara pobresa dels catalans, per no rebre cap dany », cita el florentí Dante Alighieri en la seva cèlebre obra la «Divina Comèdia» (Paradís, cant VIII). L' escriptor florentí, que va donar suport als francesos durant el conflicte a Sicília, recull en els seus versos el recel que provocaven els catalans a Itàlia i deixa fe escrita de la fama històrica, basada en tòpics, que ha acompanyat els habitants d'aquesta regió espanyola fins als nostres dies. Quan va ser escrita aquesta obra poètica, la millor manera d'insultar un català a Itàlia era recordar-ne la rigidesa de les butxaques i referir els defectes vinculats al mal comerciant.

Lluny d'arronsar-se pels insults, la Corona d'Aragó va continuar la seva expansió per Itàlia. El 1297, el Papa Bonifaci VIII va atribuir Sardenya al rei Jaume II, que la va conquerir el 1324. Així mateix, Alfons «El Magnànim» va prendre el 1443 el Regne de Nàpols, encara que el va considerar una possessió personal i en morir el va llegar a l seu fill bastard Ferran. El litigi per decidir, al decés d'aquest darrer, qui havia de seguir davant de Nàpols, que de facto pertanyia a Aragó, va causar un conflicte entre els Reis Catòlics i França, on el Gran Capità ho va resoldre a favor espanyol amb l'ajuda de tropes castellanes.

En mig de tota aquesta hostilitat contra els espanyols, en general, i els catalans, en particular, la designació del valencià Calixte III com a Papa el 1455 va aixecar una onada d'indignació per tota la península. «Un Papa bàrbar i català! Advertiu a quin grau d'abjecció hem arribat nosaltres, els italians. Regnen els catalans i només Déu sap fins a quin punt són insuportables en el seu domini», recull una carta dirigida a Pere de Cosme de Mèdici, senyor de Florència. Encara que el pontificat de Calixte III, anomenat «El Papa Bàrbar», va durar només tres anys, va obrir les portes de Roma a un jove valencià, el nebot del Papa, que elevaria a la màxima expressió l'odi cap als catalans a Itàlia.

En Roderic de Borja va néixer a Xàtiva, València, en el si d'una important família de nobles que havien participat de manera destacada durant la conquesta cristiana del territori valencià als musulmans. Amb l'ascens al papat del seu oncle, En Roderic Llançol i Borja el va acompanyar a Roma, on es va produir l'adopció de la grafia italiana per la qual serien mundialment coneguts, passant de «Borja» a l'italianitzat «Borgia». A la mort d' Innocenci VIII, quatre cardenals van destacar en el conclave que havia de triar un successor: el milanès Ascanio Sforza, el genovès Llorenç Cibo, nebot del difunt, el napolità Giuliano della Rovere, i el valencià Roderic Borja. Malgrat que la seva condició de no italià reduïa en gran mesura les seves possibilitats, el cardenal valencià va ser qui finalment va ser reconegut com a nou pontífex gràcies al recolzament d'Ascanio Sforza, qui, veient impossible el desempat a favor seu, va cedir a canvi de la vicecancelleria de Roma, un poderós càrrec que havia exercit el mateix Borja durant dècades.

Alexandre VI era qualificat de forma despectiva com a català pels italians i odiat com a un d'ells. Tot i així, els crims dels Borja (abusos en el poder, nepotisme, tràfic d' influències, etc) van ser idèntics als d'altres Papes i no van arribar als índexs de desvergonyiment de Juli II o Lleó X, exceptuant el fet que pocs pontífexs han estat de nacionalitat no italiana. Més enllà dels escàndols familiars i les seves ambicions personals, l'activitat d'Alexandre VI a la Càtedra de Sant Pere va resultar extraordinàriament productiva: va promulgar diverses mesures de tipus jurídic, com la creació d'un Tribunal Suprem compost per quatre grans doctors de Jurisprudència, i l'establiment de normes que tendien a evitar els abusos judicials que es produïen als tribunals inferiors.

«Espanyols, semença de jueus, moros i heretges»

La mort d'En Roderic Borja, possiblement a causa d'un enverinament, i la caiguda en desgràcia dels seus familiars i seguidors va ser celebrada per tota Itàlia. Això no obstant, la mala fama dels espanyols no va acabar amb el Papa

espanyol i la seva llegenda negra. Amb l'arribada al tron d'Espanya de Carles I de la família dels Habsburg, el recel va ser traslladat també als castellans, que eren vistos com la punta de llança d'un sistema imperial que tenia les grapes posades a Itàlia. El 1527, les tropes imperials, formades majoritàriament per mercenaris, van saquejar Roma i obligaren al pontífex del moment, Clement VII, a refugiar-se al Castell de Sant'Angelo (l'antic Mausoleu d'Adrià). Conseqüentment, la intensitat de l'odi va augmentar, encara que els soldats castellans i aragonesos no haguessin tingut gaire implicació en el saqueig, i davant la superioritat militar dels espanyols —«Dio s'era fatto Spagnuolo» («Déu estava de part seva»)– va sorgir la riota italiana. D'aquella època daten els acudits sobre la virtuositat dels militars espanyols, presentats com a milhomes i fanfarrons, com el soldat espanyol que apareix a «La il·lusió còmica» de Corneille.

Un altre atac recurrent contra els espanyols va ser titllar-los de «mals cristians» per la seva convivència durant segles amb musulmans i jueus. El Papa Pau IV detestava els espanyols, de qui deia que eren «maleïts de Déus, semença de jueus, moros i heretges». I sobre Carles I i Felip II, el napolità afirmava: «Vull declarar-los desproveïts dels seus regnes i excomunicar-los perquè són heretges». Amb tot i això, l'odi italià contra els espanyols no va adquirir la virulència mostrada més tard per d'altres països del centre d'Europa, com en el cas d'Holanda, i es va dissipar conforme va minvar la influència d'Espanya a Itàlia. «Els historiadors italians actuals són els primers a reconèixer i a rehabilitar, en aspectes essencials, la presència d'Espanya a Itàlia», analitza En Joseph Pérez en el llibre «La llegenda negra», en contrast amb els d'altres països europeus que han romàs ancorats en la llegenda i les mentides fins a ben poc.

César Cervera

Actualitzat:31/03/2015 08:32h

<https://www.abc.es/espana/20150330/abci-borgia-catalanes-odio-italia-201503282050.html>